

A közművelődési nyári egyetem felnőttoktatási tapasztalatai*

A szervezők felkérése azt sejteti, hogy úgy látják: Szegeden valami olyan izgalmas szakmai fórum született, amely méltó arra, hogy tágabb körben is beszéljenek róla. Ne vegyük szerénytelenségnek: mi itt, a Csongrád Megyei Közművelődési Tanácsadó Központban szintén úgy gondoljuk, hogy ebben fiatal, még csak 7 éves intézményben – több más, kiváló szakmai produktum mellett – a következetes munka nyomán, valóban egy fontos szakmai agóra fejlődött ki. Éppen ezért mondandóm szűkebb is, tágabb is a kapott előadascímnél. Szűkebb, mert nem a mélyül el száraz didaktikai és felnőttoktatási kérdésekben; viszont tágabb, mert inkább a nyári egyetem *fejlődéstörténete* számíthat igazi tanulságnak. És még valami, aminek a megértését kérem: csak nagyon személyes hangvétellel tudok szólni minderről, hiszen ez a hétéves történet szorosan fonódik össze saját (szakmai) életemmel.

Előzmények – motivációk

A Közművelődési Nyári Egyetem nem előzmények nélküli fórum, s az sem véletlen, hogy épp' Szegeden született meg. Sokak emlékezetében él még az egykor volt Szegedi Művelődéstudományi Nyári Egyetem, amelyet 1972-ben indított útjára a TIT szegedi szervezete. Résztvevői között nemcsak népművelők, hanem a többi kultúrákövetítő szakma érdeklődő képviselői is ott voltak. Előadói természetesen az akkori *tűrt* ill. *támogatott* személyek voltak. Lapozgatva az 1985. évi konferencia kötetét, látható, hogy Köpeczi Béla és a helyi marxisták mellett pl. Bihari Mihály politológus is előadó volt, mint a későbbi években is, amikor már nyíltan beszélt az érdekek plurális megjelenítéséről. Ezek már nem is annyira a kódolt beszéd évei voltak... A művelődéstudományi nyári egyetem folyama azonban a rendszerváltás utáni években megtört s néhány évi agonizálás után megszűnt létezni.

Ez a „pillanat” nagyjából egybe esett a megyei művelődési központ „lefejezésével” is, hiszen 1992-ben az mmk-t először összevonták a pedagógiai intézettel, majd annak vezetője szélnek eresztette a több mint húszfős intézetet. Két munkatárs maradt meg „mutatóba”, majd azok se... Mintegy 7 éves szakmai vákuum következett, amikor sem érdemi megyei közművelődési segítő munka, sem olyan országos elméleti műhely, fórum vagy bármi más nem volt, ahol szakmai gondolatok cserélhettek volna gazdát; ahol a SZAKMA elméleti problémái színre kerülhettek volna. Jól tudjuk, hogy a népművelők országos vándorgyűlése nagyszerűsége ellenére sem erre való fórum; a különböző szakmai konferenciák pedig inkább rész kérdésekkel és operatív ügyekkel foglalkoztak. Ebben a szakmai hiátusban töprengtünk – s nem tagadjuk: nosztalgizáltunk – sokat *Kiss Ernő* kollégámmal, a szegedi Bálint Sándor Művelődési Ház igazgatójával a régi nyári egyetemről, minek végkifejlete mindig az volt: kellene egy ilyen itt, Szegeden!

A harmadik motívum már konkrétabb volt, mert a kulturális törvény sodrában a helyi és országos szakmai erjedésnek eredménye lett: Csongrád Megye Önkormányzata 1999. július 1-i hatállyal újra létrehozta a megyei intézményt, hivatalos nevén a Csongrád Megyei Közművelődési Tanácsadó Központot. Ezzel párhuzamosan *Kiss Ernő* 1999. június 22-23-án megrendezte az I. Közművelődési Nyári Egyetemet, ahol azon – szegedi városházi kulturális alkalmazottként – még csak mint egy vita moderátora vettem részt. Az intézet azonban megszületésekor szépséges hozományként megkapta a további rendezés örökségét és felelősségét. Személyes sorsom is úgy alakult, hogy 1999. szeptemberétől az intézet

* *A Felnőttképzés, felnőttkori tanulás és fejlődés c. III. országos felnőttképzési konferencián, 2006. november 14-én elhangzott előadás írásos változata*

munkatársa lettem, s ha már így történt, enyém lett a feladat, amit boldogan vállaltam. 2000-től már valamennyi nyári egyetem szellemi és technikai előkészítését végzem. Ez hatalmas felelősség, hiszen az intézmény igazgatója – az adott költségvetési korlátok között – teljesen szabad kezet ad a témák, előadók, programok kiválasztásában, a kiadások tervezésében. Ez így már több mint munka: olyan szabad, alkotó tevékenység, amelyet ritkán kap meg egy népművelő. Viszonzásul egyszemélyben vállalnom kell minden szakmai tévedést, hibát, amely akár egy rosszul megválasztott előadásban, akár egy rosszul teljesítő külső partner munkájában jelenik meg. A nyári egyetemek lebonyolításában viszont már összehangolt és jókedvű csapatmunka van: néhány külsős segítségével a teljes intézményi létszám – 5 fő – részt vesz a munkában.

Közvetítő formák

A Közművelődési Nyári Egyetem három formában jelenik meg, ad módot elméleti tartalmának elsajátítására:

1. a konferencia,
2. az előadásokat tartalmazó kötet,
3. a honlapunkra (www.csongradmmk.hu) feltett előadások.

A konferenciák (témák és stációk)

Az évenkénti tematikák így alakultak:

I. – 1999. június 22-23. – 50 éves az intézményrendszer

Az első – még kétnapos – konferencia az évforduló ürügyén a művelődési házak általános működési-működtetési kérdéseit vette sorba programjával és előadóival. Szerény létszáma ellenére teljesítette funkcióját: megszületett a Közművelődési Nyári Egyetem (*első stáció*)!

II. – 2000. június 27-29. – Vidékfejlesztés - regionalizmus – közművelődés

– Az általános művelődési központok valósága

– Közös ügyeink

A második – már háromnapos (*második stáció*) – konferencia még az útkeresés időszaka volt. Ki kellett alakulni a szükséges és elégséges időtartamnak, a legmegfelelőbb időpontnak, s persze az adekvát stílusnak és műfajnak, amelyek valódi Nyári Egyetemmé teszik a konferenciát. A hármas tematikát az időpont sugallta: a politikai mezőben ekkor erősödött fel a vidékfejlesztés gondolata, amelyben a közművelődés is kereste a helyét. Akkoriban zajlottak az ámk-ban működő intézmények szakfelügyeleti vizsgálatai, jó municiót szolgáltatva a konferenciának. A záró plenáris nap pedig az általános tájékoztató funkció szerint szerveződött.

III. – 2001. június 26-28. – Funkciók és szerepek az ezredfordulón

A konferencia egy több évre kialakított „témarend” első állomása volt, mert úgy véltük, hosszabb távú és egymásra épülő témákkal kell építkezni (*harmadik stáció*). Ennek első állomása volt a – még mindig háromnapos – Nyári Egyetem, amelyen az volt a célunk, hogy tekintsük át a téma tartalmát történetileg és mai elágazásait s próbáljunk valamilyen kísérletet tenni a szintézisre. Utólag megállapíthatjuk, hogy ez volt az első alkalom, amikor viszonylag koherens szakmai programot állítottunk össze.

IV. – 2002. július 1-5. – A szükséges tudás

Jeles év, hiszen ekkortól már ötnapos a konferencia, s ráleltünk a viszonylag optimális időpontra, a július első hetére (*negyedik stáció*). A téma magáért beszél, de volt egy mögöttes szándék is, mégpedig az, hogy kerüljön szakmai közszemlére, mit tanítanak a mai főiskolai, egyetemi szakképzésben. A program azonban túlmutatott a szakképzés tetemrehívásán: a kultúráközvetítés általánosabb érvényű szempontjai is napirendre kerültek

V. – 2003. július 7-11. – A szükséges pénz

A szakmai tisztesség is azt kívánta, hogy először magunkat – a munkánkhoz *szükséges tudást* – elemezzük, ám azt követően az ehhez szükséges pénzről – kulturális politikákról,

forrásokról, finanszírozásokról stb. – kellett szólni. Az általános finanszírozási modellek mellett a kultúra területi eloszlásáról, az áru és piaci viszonyokról is fontos előadások szóltak.

VI. – 2004. július 5-9. – Az érték

Vízválasztó év volt: a korábbi időszak bebizonyította, hogy nem feladatunk a kulturális politika napi aktualitásait színre vinni, ellenben konzekvensen elméleti fórumként kell működni, s ehhez szükséges partnereket találni (*ötödik stáció*). Ezt a stílusváltást reprezentálta ez a konferencia, amely témájában is lehetőséget adott a váltásra. Ha tetszik: ez volt leginkább a művelődéseméleti nyári egyetem – ez tehát a követendő út. Hat év kellett, hogy mindez kialakuljon!

VII. – 2005. július 4-8. – Tér, társadalom, kultúra

Látszólag rutinná vált a szervezés, ám idejekorán felismerve a veszélyt, igyekeztünk izgalmas témákat, előadókat és programokat szervezni. A cím alatt a településszociológia és a művelődésemélet metszéspontjában gondolkodó geográfusokat, szociológusokat kértünk fel.

VIII. – 2006. július 3-7. – Művelődés, műveltség

A téma két szálát érintett: magának a műveltség-fogalomnak az értelmezéseit, ill. a művelődési társadalmi meghatározottságait, esélyeit.

A nyolc év alatt az alábbi 72 előadó fordult meg a Közművelődési Nyári Egyetemen, többen többször is: *Agárdi Péter, Antal Gábor, Bánlaky Pál, Bauer Béla, Beke Pál, Bódi György, Borbásné Márki Márta, Böhm Antal, Bujdosó Dezső, Csatári Bálint, Csepeli György, Csoma Gyula, Csörsz Klára, Deés Szilvia, Dési József, Feith Bence, Font Erzsébet, Földiák András, Gábor Klára, Gelencsér Katalin, G. Fekete Éva, Góg János, Harsányi László, Héra Éva, [Hidy Péter], Ifju György, Józsa Katalin, Juhász Erika, Kamarás István, Kary József, Kleisz Teréz, Kocsi László, Kolozsi Ádám, Koncz Gábor, Ligeti György, Lipp Márta, Mankó Mária, Maróti Andor, Marschall Miklós, Nagy Attila, Nagy Júlia, Nógrádi Zoltán, Óváry István, Pál Miklósné, Pavluska Valéria, Petschnig Mária Zita, Péterfi Ferenc, Pikó Bettina, Pléh Csaba, Polónyi István, Pordány Sarolta, Rádli Katalin, Sajó Attila, Schiller Róbert, Szabó Irma, Szabó József, Szabó Lajos, Timár Judit, T. Kiss Tamás, T. Molnár Gizella, Trócsányi András, Tóth János, Tóth József, Török József, Udvarhelyi Éva TESSZA, Utasi Ágnes, Vadász János, Varga Csaba, Varga Károly, Vitányi Iván, Zádori Zsolt, Zongor Attila.*

Velük és általuk lett azzá a Nyári Egyetem, ami. Köszönet nekik.

A szakmai program azonban csak egy része a konferenciának: vendégeink részére az öt nap során a megye és város szépségeit és értékeit is bemutatjuk. A városnéző busz, a sétahajó, a kirándulások mind ezt szolgálják. Fontosnak tartjuk a személyes törődést, amivel vendégeinkről gondoskodunk. Figyelünk előadóinkra is: örömmel köszönthettük itt Vitányi Ivánt 80., Maróti Andor Tanár Urat 75. születésnapján.

Felnőttképzési tapasztalatok

A Nyári Egyetem résztvevői köre 100 fő körül állandósult. A létszám naponta változik 30-70 között. Résztvevői korában csak népművelők voltak, később – kifelé nyitó reklámunk nyomán – egyéb kultúraközvetítő szakmákból is érkeznek, sőt, laikus helyi érdeklődők is megjelennek. Ennek következtében csökken a regisztrált, viszont növekszik az ún. irreguláris résztvevői kör. Az évek során azonban kialakult egy olyan törzsközönség, akik szinte rendszeresen eljönnek az ország távoli helyeiről is.

A Nyári Egyetem ún. nem-formális felnőttképző forma, ahol nincs végzettséget adó bizonyítvány, még tanúsítvány sem. Van viszont egy kedves, kitalált „diploma”, amelyet az egymás utáni öt évben végig itt lévő kolléga kap. Az elsőt 2004-ben *Tóth István*, idén elhunyt székesfehérvári kollégánk kapta, aki kitörölhetetlenül benne van a Nyári Egyetem történetében s akinek elvesztését nagyon fájjaljuk. Azóta diplomát kapott még három budapesti kolléganő: 2005-ben *Ódor Katalin* és *Sebőkné Zalka Ilona*, 2006-ban pedig *Kiss Marianna*.

A konferencia tanítási módszere a plenáris előadás, amely optimális esetben – s miért ne reméljük, hogy így van? – párosul a későbbi egyéni tanulással. Ehhez adnak lehetőséget az írásos formák. A tanulási folyamat kulcsproblémája a befogadás (dekódolás), mint ahogy az idei konferencián is volt erről előadás. Itt két problémát nem lehet megkerülni.

Az egyik a kollégák elméleti felkészültsége, amely szól egyrészt az elmélet presztízséről a szakmai gyakorlatban; másrészt arról, hogy milyen elméleti képzésben részesülnek a felsőfokú szakképzésben a hallgatók. Mindkét probléma létezik, s egyik sem segíti az itt elhangzott előadások könnyű dekódolását.

Ezekkel rokon a másik probléma, amely elmélet és gyakorlat átjárhatóságáról szól. Gyakori a szakmában a „receptigény”, amikor majd valakik megmondják, hogyan kell valamit csinálni. Nehéz adaptálni az elvont ismereteket, szeretnék hamar úgymond aprópénzre váltani. Tudjuk, hogy a felnőttekben erős a hasznos, praktikus tudás igénye. Ezek miatt a beszélgetésekben néha a hallottak hasznosíthatóságának a szkepszise is tetten érhető.

Mindezek tünete volt korábban a „legyenek szekciók!” igény is, ahol operacionalizálni lehetne a hallottakat. Ezt tudatosan és konzekvensen hártjuk el: szeretnénk megmaradni Nyári Egyetemnek.

A kötet

Amióta átvettük a rendezést, attól kezdve a konferenciával egyenértékűen fontosnak tartottuk az előadások írásos közreadását is. Hisszük, hogy az írott betű maradandósága segít megőrizni a felhalmozott tudást és – nem mellékesen – emeli a Nyári Egyetem és intézményünk presztízsét. Kezdetől fogva tudatosan így kértük fel előadóinkat a közreműködésre, s elmondhatjuk, hogy ebben eddig partnerek voltak. Így tudtuk minden évben szerény kivitelben megjelentetni a B/5 formátumú kötetet 400 példányban.

Terjesztése egyértelműen ingyenes a következő körben: a Nyári Egyetem eddigi (!) résztvevői és előadói, Csongrád megye művelődési intézményei, könyvtárai, önkormányzatai, kulturális civil szervezetei és médiái. Ezekon kívül kapják még a szakmai tanszékek, országos szervezetek, megyei művelődési központok és egyéb alkalmi szakmai kapcsolatok.

Az internet

2000-ben készült el akkor még egyszerű kivitelű honlapunk, amelyen a *Közművelődési Nyári Egyetem* volt az egyik almenü, mert tudatos törekvésünk volt, hogy az előadások az interneten is elérhetőek legyenek, lehetőséget adva a nyílt hasznosításra. Ezért ott valamennyi előadás külön-külön is elolvasható és letölthető. Azoknak, akik a kötethez nem jutván szeretnék egyben letölteni egy-egy konferencia anyagát, az összes írást egy borítóval ellátott és egybeszerkesztett A/4-es pdf-formátumba is összeállítottuk, ami letöltés után beköthető és akár polcra is rakható.

A napokban beírtam a Google-keresőbe: „Közművelődési Nyári Egyetem”. A gép 17200 találatot adott ki. Ez a szám persze napról-napra változik, de jelzi a téma keresettségét, s ez nekünk mérhető visszaigazolás. Mérjük honlapunk látogatottságát is, azon belül is a menünkénti kattintásokat, amely a következően alakult:

- 2005: 7944, az összes 11 százaléka,
- 2006. 1-10. hó: 13582, az összes 9 százaléka.

Honlap-statisztikánk szerint különösen megnő vizsgaidőszakban a keresések száma, ami azt is jelzi, hogy több előadás bekerült a felsőfokú szakképzések anyagai közé is.

Az előadások letöltése száma is követhető:

- 2005: 1771,
- 2006. 1-10. hó: 1551.

A fenti adatok bizonyították számunkra, hogy a Nyári Egyetem hírének és anyagainak terjesztésében fontos eszköz intézményi honlapunk.

A finanszírozás

Ez a fejezet szükségszerűen úgy kezdődik, hogy ha az NKA nem volna, akkor... De szerencsére van, s így a költségek döntő részét évről-évre a Nemzeti Kulturális Alap Közművelődési Szakmai Kollégiumának támogatása jelenti. Indoklásunk egyik súlyponti része, hogy a kollégák részvételi költségeit segítsék csökkenteni, hiszen másképp nehezen tudnának egy ötnapos konferenciára eljönni. Ezt megértve kapjuk – és néhány évig a minisztériumtól is kaptuk – a kiemelt támogatást, aminek következtében mintegy 20–50%-os kedvezményekkel tudtuk meghirdetni a költségeket. (A változó százalék az étkezések és a szállásigények eltéréséből adódik.)

Nagy sikernek tartjuk azt is, hogy a korábbi szerényebb léptékű támogatás helyett 2006-tól 5 évre szóló együttműködési megállapodást kötött velünk Szeged Város Önkormányzata, amely alapján évi 500 000 forinttal támogatja a konferencia lebonyolítását és a kötet megjelenését.

Összegzés és jövő

Bátran jelentjük ki: a Közművelődési Nyári Egyetem *a közművelődés országos reprezentatív konferenciájává* vált, amelynek mindenkori funkciója a megelőző évek felhalmozott információinak felmutatása, integrálása, adaptálása, s melyhez mindenkor a szakma elméletének és gyakorlatának ismert személyiségeit hívjuk.

Talán nem véletlen, hogy 2006. júliusi előadása utáni napon T. Kiss Tamás – többek között – ezt írta:

„A Közművelődési Nyári Egyetemet olyan szakmai fórumnak tekintem, ahol nem lehet megfedkezni arról a brechti felszólításról, amely így szól: 'vizsgáljátok, szükségszerű-e a megszokott!'. Hiszem azt, hogy a szakmai támogatással megújított és szervezett Közművelődési Nyári Egyetem azért működik jól, mert szükség van rá. Látom és érzékelem, hogy olyan fórum, 'piactér' ('Szókratészi terep'), amely minőségre törekvően napjainkban – megkockáztatom – egyedül képviseli az elmélet és a gyakorlat ötvözésére történő törekvést, az elméleti és gyakorlati szakemberek szakma- és személyközpontú együttlétét.”

Sorait örömmel olvastam fel a konferencia záró napján. S ha bárhol-bármikor a Közművelődési Nyári Egyetemről kell szólni, büszkén mutatjuk fel újra.

Nincs azonban megállás: újabb évek és újabb konferenciák következnek. Jelenleg 2010-ig, a XII. Nyári Egyetemig „látunk”, addig van programunk.

A program a következő:

- IX. 2007. július 2-6. Hagyomány és modernitás
- X. 2008. július 7-11. Kultúrák között
- XI. 2009. július 6-10. Kultúra és fejlesztés
- XII. 2010. július 5-9. Két évtized leltára (1990-2010)

Hisszük és reméljük, munkánk nem volt hiábavaló: a magunk módján hozzájárultunk szakmánk épüléséhez, fejlesztéséhez.

Viszontlátásra Szegeden!